

Taal en sekse en een beetje onderwijs

1 juni 1991

Auteur: Kas Deprez

Volume: 20

Nummer: 5

Pagina's: 15-21

Documenten

- [vonk_jrg20_090.pdf](#)

taal en sekse en een beetje onderwijs kas deprez groepen die naar gelijkberechtiging streven doen in hun st rijd ook een beroep op de taal taal is een van hun wapens omdat taal hen zichtbaar kan maken maar vormen vrouwen wel een groep velen vrouwen zowel als mannen betwij felen dit v rouwen uit de middenklasse verdedigen de belangen van mannen uit de middenklasse liever d an die van vrouwen uit de arbeidersklasse blanke vrouwen kiezen de kant van blanke mannen en niet die van zwa rte vrouwen katholieke vrouwen enz en toch hebben alle vrouwen dit gemeen dat ze tot welke sociale etnische religieuze g roep ze ook behoren door de mannen als vrouwen worden behandeld dit leidt in de regel tot een asymmet ri sch samenzijn toen de vrouwen nog vrouw in zijn handboek der nederlandsche taal dat hij in 1913 publiceerde het gewoon vrouwen waren boek van jaspersen language its natu re development and origin kwam uit in 1922 en stukken eruit werden in 1928 waar we ons in de sociale wetenschappen door ene logeman in het nederlands ver niet bewust van zijn bestaat in de samenle taald logeman gaf het hoofdstuk over ving niet als dit waar is komen de vrou vrouwentaal de titel de taal van de man wen als specifieke gebruikers van de taal het spreken bij de vrouw mee zoiets als wel van bijzonder ver i homme et la femme maar dan in het pas in het begin van deze eeuw gingen hier nederlands omgezet als de mens en de en daar taalkundigen zich afvragen of vrou vrouw wen niet op een andere m an ier met taal de heren besteedden aandacht aan de omgingen dan mannen of ze niet een woordenschat de grammatica en de praat aparte plaats in de taalgemeenschap inna lust van de vrouw enkele van hun oorde men het waren algemene taalwetenschap len een de vrouw heeft een beperktere pers dialectologen en antropologen die elk woordenschat dan de man ze gebruikt vanuit hun eigen taalkundige bekommernis vooral weinig technische en abstracte sen tot deze vragen gebracht werden woorden twee vrouwen gedragen zich ook in de taal fatsoenlijker dan mannen in de algemene taalwetenschap wezen waardoor ze minder vaak hun toevlucht tot zwaargewichten als de deense taalkundige krachttermen nemen drie vrouwen over o je spersen en de nijmeegse jezuiet j van drijven graag

vandaar hun voorkeur voor ginneken op het afwijkende taalgedrag van versterkingswoorden ze gebruiken die te bepaalde groepen in de samenleving de pas en te onpas vier vrouwen zijn klets vissers en de studenten b v maar ook de kousen ze flappen er maar wat uit man buitenlander het kind de vrouw van nen spreken veel bedachtzamer ginneken wijdde een hoofdstuk aan de aangezi en vrouwen toen nog gewoon vrou juni 1991 nummer 5 20e jaargang n wen waren verklaarden jespersen en van registreren vooraleer het als gevolg van de ginneken deze verschillen vanuit de natuur moderne ontwikkelingen zijn typische ken van de vrouw vrouwen hadden weinig aan merken verloor en eventueel zelfs helemaal leg voor technische en abstracte dingen verdween dialectologen zijn archivarissen vrouwen waren ningevoeli9ar dan mannen anderzijds vonden ze de dialecten onmis enz ze zagen in het taalgebruik van de baar voor de diachrone taalstudie want de twee seksen m a w een weerspiegeling dialecten zijn het resultaat van eeuwenlange van de beide karakters tegenover de nuch natuurlijke ontwikkelingen dialectdogen tere koele man stond de gevoelige impul zijn tevens historische taalkundigen zowel sieve vrouw de archivaris als de historische taalkundige wat de zinsbouw betreft sprak jespersen kon enkel met de meest zuivere vorm van van chinese doosjes in verband met de het dialect genoeg nemen en dat leidde mannen en van het parelsnoer in verband bij sommige dialectologen tot de vraag wie met de vrouwen chinese doosjes een die sprak oude mannen of oude vrouwen doosje met daarin een doosje met daarin velen dachten dat vrouwen zuiverder spra weer een doosje mannen gebruiken inge ken omdat ze minder in aanraking kwamen wikkelde zinnen een zin met daarin een zin met mogelijke vervuilers vrouwen hadden met daarin de uitingen van vrouwen nauwelijks gestudeerd lezen dan ook wei daarentegen volgen elkaar op als parels op nig waren niet bij het leg er geweest een snoer aaneengeregen met nevenschik oefenden geen eigen beroep uit ze zaten kende end en dank zoals ook kinderen thuis voedden hun kinderen op en kletsten hun verhaaltjes vertellen met de burens en de familie maar andere het duurde tot in de jaren zeventig vooral dialectologen zagen ook problemen zij eer we anders over vrouwentaal gingen wezen erop dat vrouwen het thuis te druk denken de problematiek kwam toen in hadden zich onmogelijk urenlang terhanden van vrouwelijke taalkundigen en beschikking van de enquêteur konden stel dezen verwezen niet meer naar het karakter of ze waren van mening dat vrouwen ter maar naar de sociale positie van de te onzeker waren vaak niet wisten welke vrouw naar haar opvoeding naar haar rol variant de hunne was en dit had dan te in het gezin wat de amerikaanse tinguiste maken met de gevoeligheid van vrouwen robin lakoff die met haar boekje langu voor nieuwe prestige vormen taal als sta age and woman s place uit 1975 zowat tussymbool en de positie van de vrouw de grondslag legde van de moderne studie daar zal vooral in de jaren zeventig over van vrouwentaal over de taal van haar geschreven worden we komen er nog op seksegenoten schreef was uiteindelijk niet terug zo verschillend van wat haar mannelijke dit waren de gedachten de dialectologi collegae jespersen en van ginneken enke sche praktijk zelf was er in hoofdzaak een le tientallen jaren voor haar beweerd had van mannen onder elkaar jennifer coates den alleen zocht lakoff de verklaring voor telde het aantal vrouwelijke informantinnen in

de geconstateerde verschillen niet langer tien dialectatlassen uit verschillende landen in de natuur maar in de cultuur den en moest constateren dat ook in het gunstigste geval slechts 20 van de informanten de dialectologen stelden zich andere vragen. Mantenvrouwen waren enkel als er meer mannen dan vrouwen deze kinderen van vrouwelijke enquêteurs ingeschakeld waren de romantiek wijdden zich aan de studie werden er ook meer vrouwen ondervraagd van de streektalen vanuit een dubbel motief enerzijds achtten ze het hun plicht de linguïsten onder de antropologen waren dit belangrijke cultuurgoed voor het nage wel verplicht over vrouwen taal te schrijven slacht op te tekenen pater ook op band te in de niet westerse talen die zij onderzochten vit 20e jaargang nummer 5 juni 1991 ten werden bepaalde vormen immers genoemd zichzelf riet langer dialecto enkel door vrouwen gebruikt of enkel met logen maar sociolinguïsten ze wilden zelf vrouwen als een arawakse man indianen een beetje socioloog worden omdat ze ge stam in suriname iets bevestigt met ja fascineerd waren niet door de nivertieid op zegt hij ehe of tasi maar een vrouw zegt het platteland maar door de talige chaos in fare in het yana een noordamerikaanse de grootstad de sociologie moest hen de indianentaal speelt naast de sekse van de onderzoeksmethodes verschaffen waarmee spreker ook af van de toegesprokene een ze greep op die chaos konden krijgen rol rivier b v heet ofwel craha mannelijke ze kwamen allerlei correlaties op het spoor vorm ofwel dert vrouwelijke vorm welnu tussen talige variatie enerzijds en sociolo de mannelijke vorm aiha is de vorm die gische variabelen zoals sociale klasse leef mannen gebruiken met mannen de vrou tijd sekse anderzijds zo orrtwildcelde welijke vorm dax is daarentegen de vorm zich de correlationele sociolinguïstiek een cie mannen gebruiken met vrouwen vrou gesofistikeerde vorm van stadsdialectologen met vrouwen en vrouwen met mannen gie we zijn hier wel ver weg van wat wij ken het beeld dat dit onderzoek ons m b t de nen nl het grammaticaal geslacht ter ver plaats van de vrouw in de taalgemeen gelijkung in het frans bestaat enkel een schap totnogtoe opgeleverd heeft is com vorm voor rivier en die is altijd vrouwelijk plex onscherp onsystematisch vrouwen mannelijke of vrouwelijke sprekers manne zijn niet alleen vrouwen ze zijn ook en lijke of vrouwelijke toegesprokene het is hun positie verschilt bovendien van plaats en blijft la rnviere tot plaats er wordt soms gesteld dat het de sociale netwerken zijn die het taalgedrag bepalen de belangrijkste vraag zou 4n sekse een van de welke de netwerken in een gemeenschap sociologische variabelen zijn en wie er welke plaats inneemt maar een dergelijke opvatting maakt het ons zo mogelijk nog moeilijker want het zijn lang in de jaren 60 ontdekten de nieuwe dialect niet altijd de vrouwen die het slechtst gein tologen historische taalkundigen de socio tegreerd zijn vvoor wie dit te vaag zou vin logie en haar kwantificerende onderzoeks den diegenen die er echt bijhoren zullen methodes er werden vragenlijsten op ook de taal van het netwerk spreken gesteld steekproeven getrokken enque het beeld is confuus nu en toch blijven we teurs aangewonren enz in de analyse was graag terugkomen op de resultaten van de aangezien vrouwen meer dan de helft van eerste onderzoeken waar beklemtoond de sprekers vormen sekse onvermijdelijk werd dat vrouwen meer prestigie vormen een van de zgn onafiankelijke variabelen gebruiken vrouwen praten keuriger dan de vrouwelijke taalkeuzes kregen in deze mannen

vrouwen hechten meer belang onderzoeken des te meer aandacht naar aan normatief taalgebruik mannen voelen mate er zich meer vrouwelijke taalkundigen ach meer tot substandard aangetrokken aanmeldden de democratisering van het of tot dialect zonder meer dat ze als onderwijs in de jaren 60 70 leverde immers mannelijker ervaren ook in recent onder ook een aantal vrouwelijke linguïsten op zoek komt dit resultaat overigens nog wel dat sommigen onder hen zich tot de taal eens terug ik geef zo meteen een voor en sekse problematiek aangetrokken voel beeld den had met de kracht van de feministi daar zijn drie verklaringen voor gegeven sche beweging in die tijd te maken ten eerste vrouwen zijn gevoeliger voor statussymbolen als gevolg van hun gebrek zij die toen bij de sociologen in de leer gin aan een eigen status hun tweederangspo juni 1991 nummer 5 20e jaargang stitie moeten ze zien te compenseren met abn vervangen werden verk2velirigs het inkomen van hun man de omvang van vlaams heet het resultaat dan wel meestal hun huis de prijs van hun auto de zuiver een recent meer geavanceerd onderzoek held van hun taal ten tweede vrouwen zijn naar de nivellerende invloed van het abn zich bewust van het belang van uiterlijkhe was dat van cor hopenbrouwers in het den veel meer dan mannen worden zij op noordbrabantse valkenswaard hopen hun uiterlijk beoordeeld men laze the brouwers ging er bij mannen en vrouwen beauty myth van de amerikaanse naomi uit verschillende leeftijdsgroepen de kennis wolf over de schoonheidsterreur bij vrou zowel als het gebruik van een honderdtal wen ten derde vrouwen zijn veel nauwer doodgewone dialectwoorden na kort bij de opvoeding van de kinderen betrok samengevat kwamen zijn bevindingen hier ken ze letten meer op hun taal omdat ze op neer zich meer verantwoordelijk voelen voor de bij de oudsten de 65 plussers was de talige toekomst van hun kinderen kennis nog 100 maar bij de jongsten het promotie onderzoek van dede brou twee groepen middelbare scholieren wer in amsterdam was helemaal volgens was ze al afgenomen tot 58 op dit de regels van de correlationele sociolinguïst punt waren er tussen mannen en vrou tiek opgezet ze onderzocht de kleur van wen geen verschillen in geen enkele de klankjes ee oo aa au ea z in de taal leeftijdscategorie van amsterdamse mannen en vrouwen de gebruikscores lagen telkens lager het stereotiepe beeld werd door haar m a w ook al kende men sommige onderzoeksresultaten zo mogelijk nog ver woorden nog men zei ze niet meer te sterkt zo kon ze constateren dat gebruiken en in dit opzicht was er wel ook vrouwen met een hoger opleidings een systematisch verschil tussen mannen niveau meer standaardtaal varianten en vrouwen in elke leeftijdscategorie gebruikten meer ook dan vrouwen met scoorden de vrouwen 10 lager dan de een lager opleidingsniveau mannen ook getrouwde vrouwen die wel een het duidelijkst waren de mn verschillen baan hadden meer standaardtaal varian bij die woorden die traditioneel tot de ten gebruikten meer ook dan getrouwde domeinen van de vrouw gerekend wor vrouwen zonder baan den de typische woorden die men met kortom vrouwen die wel een eigen status kleine kinderen gebruikt b v of termen uit hadden bleken nog gevoeliger voor correct de keukentaal de mannen kozen nog taalgebruik te zijn om een baan te krijgen vaak voor de oude dialectwoorden de en te houden meent brouwer vrouwen echter zeiden de voorkeur te geven aan de corresponderende abn onder invloed van de sociolin-

guistiek ont woorden de dialectologen in de jaren 70 op het werd m a w ook hopenbrouwers dui hun beurt de sociologische onderzoeksmethode delijk gemaakt dat vrouwen vooroplopen bij thodes sommigen onder hen werden het talig ver keurig en van onze samenle beoefenaars van de sociodialectologie een ving ze doen dat het eerst en het grondigst en ander werd overigens door de sociodia in die domeinen waar ze het voor het zeg lectologische evolutie zelf in de hand gen hebben gewerkt men was ook op de buiten in een veel onderzoek naar sekse ver schillen inza stroomversnelling terecht gekomen zodat ke gebruik en appreciate van dialect en de dialecten er nu veel sterker de standaardtaal is er bij ons niet ge daan het nivellerende invloed van het abn ondergin beeld is dus nog zeer helder in drie punten gen er zelfs op bepaalde plaatsen ook al samengevat geleidelijk in de betere gezinnen door het vrouwen gebruiken in informele situaties n 20e jaargang nummer 5 juni 1991 meer abn dan mannen dit is een minder ernstige overtreding van vrouwen zijn meer op het abn gesteld de gespreksregels want er is enkel een kor al op jonge leeftijd associeren meisjes te overlapping asel brutaler zijn de onder dialect met lagere klasse meer dan jon brekingen in het midden of in het begin van gens een beurt zimmerman en west telden het conclusie dialect spreken of voor het dia aantal overlappingen en het aantal echte lect opkomen is een mannen zaak onderbrekingen in de ongemengde gesprekken m m va vonden ze geen ver schillen mannen onder elkaar waren asymmetrisch goed voor even veel of even weinig over lappingen en onderbrekingen als vrouwen onder elkaar maar de ge mengde gesprek de nieuwste nieuwigheid in de taalkunde in ken toonden een heel ander beeld 0 over de jaren 60 70 was de analyse van lappingen en 4onderbrekin gen door vrou gesprekken in deze interactionele benade wen tegenover 9 overlap ping en niet ring werd er de nadruk op gelegd dat taal minder dan 46 onder brekingen door man niet alleen een systeem is maar vooral een nen middel tot communicatie linguisten moes in elk gesprek vallen ook stiltes zimmer ten in de eerste plaats de communicatieve man west vonden veel meer stiltes in de as pecten van taal onderzoeken gemengde dan in de ongemengde de feministen onder de nieuwe vrouwelijke gesprekken je zou denken omdat in taalkundigen voel den zich vooral tot dit gemengde gesprekken de partners elkaar soort onderzoek aangetrokken omdat ze wel eens in de ogen willen kijken maar meenden dat de on gelijkheid tussen de daar had dat dus niets mee te maken als seksen daar het scherpst tot uiting zou mannen vrouwen brutaal in de rede vallen komen ge sprekken vormen immers een durft het gesprek wel eens te stokken en afspiegel ing van maatschappelijke verhou als mannen enkel met mm antwoorden is dingen uit de analyse van gesprekken tus dat al evenmin bevorderlijk voor de voort sen mannen en vrouwen komt naar voren gang ervan wie welke touwtjes in handen heeft voor spelde robin lakoff fishman gaf aan drie echtparen een band de onder zoeken van de amerikanen don opnemer mee met het verzoek dat ze die zimmer man candace west uit 1975 en zouden aanzetten op momenten dat ze van pamela fishman uit 1977 zijn nu de vonden dat hun gesprekken ook door bui veelgeci teerde klassiekers in wat een zeer tenstaanders gehoord mochten worden boeiend onderzoeksveld is geworden ik het ging om jonge gestudeerde mensen vat ze voor u samen die bovendien mannen zowel als vrouwen sympathieen voor het femin-

isme hadden Zimmerman west namen gesprekken op Fishman analyseerde twaalf uren band ze in coffeeshops winkels en andere openba telde het aantal onderwerpen 76 waarvan re gelegenheden op een universitaire cam er 29 door mannen en 47 door vrouwen pus in californie gesprekken tussen 2 geïntroduceerd waren op 28 van de 29 mannen tussen 2 vrouwen en sekse onderwerpen die door mannen aangekaart gemengde gesprekken ze telden hoe vaak waren werd ook ingegaan maar van de 47 de gesprekspartners elkaar onderbraken in door vrouwen gedane voorstellen werden het ideale gesprek onderbreekt men elkaar er door de heren blijkbaar slechts 17 inte niet men wacht met zijn repliek tot de resnant genoeg gevonden het 4n de andere uitgesproken is men kan iemand mannen die bepalen waarover gepraat onderbreken als hij al bijna uitgesproken is wordt juni 1991 nummer 5 20e jaargang nit mannen stellen zich competitiever op over is in deze twee subculturen dat we de treden als gevolg van hun strijdbaarheid belangrijke verschillen in gespreksregels veel vaker de gespreksregels dan vrouwen van vrouwen en mannen kunnen vinden gedragen zich m a w duidelijk minder concludeerde Ingrid van Alphen uit haar beschaafd maar domineren de conversa onderzoek in Amsterdam tie vrouwen gedragen zich cooperatiever de groepjes waarin ze zich terugtrekken luisteren meer geven meer blijken van zijn anders gestructureerd bij de jongens is belangstelling en houden aldus de conver het knokken je krijgt er niks voor niks satie gaande ze doen meer moeite maar mannen zijn het gewend onderbroken te ze worden vaak niet voor hun inspanningen worden meisjes daarentegen bouwen een beloond meer intimistische een intiemere wereld uit pc zeg vrouwen doen meer moeite en niet vol complexe vriendschappen niet com vrouwen praten meer het cliché van de petitie maar betrokkenheid en exclusiviteit kletsgrafie vrouw werd door het onderzoek zijn er de sleutelwoorden immers al evenmin bevestigd althans in gemengde gesprekken in gemengde cultuur of natuur ik weet het niet zegt gezelschappen zijn het de mannen die het Deborah Tannen waarschijnlijk is het een meest aan het woord zijn combinatie van factoren maar echt zullen we het nooit weten want je kunt een kind wie of wat ligt aan de basis van dit ongelijk niet buiten elke cultuur opvoeden gedrag hoe komt het dat de twee seksen Deborah Tannen schreef een prachtig boek ach vaak zo verschillend opstellen al op over hoe mannen en vrouwen talig met zeer jeugdige leeftijd er is meer dan een elkaar omgaan het werd een heuse best schuldige aangewezen het zou aan de seller in de vs en het is heel onlangs ook ouders liggen kinderen zien het thuis al zo in het Nederlands vertaald met als titel je verlopen vader praat meer dan moeder begrijpt me gewoon niet het boek is niet vader bepaalt het gespreksonderwerp alleen leuk geschreven en met overvloedig vader onderbreekt vaker enz of het zou veel voorbeelden gestoffeerd het klinkt aan de school liggen mannelijke en vrou bovenal zo veel minder sjagrijnig dan het welijke leerkrachten gedragen zich verschil werk van haar collegas er is nog hoop lënd en ze gedragen zich bovendien in eindelijk gemengde klassen anders tegenover jon ik licht er kort twee punten uit vrouwen gens dan tegenover meisjes ik kom in de moeten leren begrijpen dat mannen com laatste paragraaf op het mogelijke belang petitief ingesteld zijn zegt Tannen dat van de school terug mensen elkaar in de rede vallen vinden in de derde verklaring tevens de meest mannen

vanzelfsprekend en ze verwacht recente wordt niet meer over schuld ten nieuw geluid van vrouwen hetzelfde gesproken daar staan de groeipijnen en interessante mannen zoeken interessante taal de periode tussen 5 en 15 waar jong vrouwen vrouwen die mi praten even als mannen en meisjes vrouwen worden zoelcerig gepassioneerd deskurdig als tijdens die periode trekken ze zich terug in zichzelf vrouwen moeten zich van die luister hun eigen sekse groep jongens in hun rende houding bevrijden vrienden en meisjes in hun vriendinnen ander nieuw geluid roddelen is een sterk groepjes dat merkt men nog het best in onderge- waardeerde bezigheid het wordt gemengde scholen waar op die leeftijd negatief bestempeld omdat het als typisch ondanks het gemengd zijn jongens en vrouwelijk ervaren wordt en omdat het met meisjes elkaar maar niks vinden ze bevin kwaad- sprekerij in verband gebracht wordt den zich dan in twee subculturen die op vrouwen roddelen inderdaad meer dan enkele punten grondig verschillend zijn het mannen maar ze doen het niet om kwaad wc 20e jaargang nummer 5 juni 1991 te spreken mannen moeten leren begrijpen gans en dus krijgen die meer aandacht dat de wereld van de vrouwen een meer maar in welk vak ook steeds weer zin het intimistisch karakter heeft overigens wat de jongens die het meest op hun kop krij zijn al die talkshows meer dan een publieke gen vanwege hun joegensachligheid de vorm van roddelen meisjes worden door de leerkracht meer in vrouwen en man- nen moeten met een en bescherming genomen daar worden die ander meer reken- ing leren houden zich van meisjes in het leven niet beter van meent bepaalde echt niet diep snijdende sekse verbiedt verschillen beter bewust worden dan kun men zou ook in onze scholen dergelijken ongetwijfeld heel wat misverstanden onder- zoek kunnen opzetten hoe komt het vermeden worden dat we ons in vlaanderen steeds weer van zo weinig bewust zijn iets over de school kas deprez uia departe- ment het leidt geen twijfel dat in gemengde klas germaanse filologie sen jongens meer aandacht krijgen dan universiteitplein meisjes er was het volgende experi- ment 2610 wilrijk roldoorbrekende leraren en leraressen zouden hun best doen om zoveel mogelijk aandacht te besteden aan de meisjes in bibliografie hun klas na afloop was iedereen leer krachten en leerlingen het er over eens er zijn de jong- ste jaren enkele goed lees dat de meisjes nu wel heel veel aandacht bare boeken en artikelen over de hier gekregen hadden maar toen de opnames behandelde problematiek verschenen dit geanalyseerd werden bleek dat nog steeds stuk is er overigens grotendeels op geba 2 3 van de tijd naar de jongens gegaan seerd was brouwer d vrouwentaal feiten en ver jongens krijgen meer aandacht omdat ze zinsels bloemendaal aramith uitgevers vaker de aandacht voor zich opeisen in 1991 positieve maar ook in negatieve zin want coates j women men and language jongens gedragen zich niet elke onderwij london longman 1986 zer es zal u vrien- delijk vertellen hoe apig uw zoon zich wel eens voordoet graddol d j swann gender voices oxford basil blackwell 1989 maar de situatie is weer complexer dan dat agnes herbiest wijst erop hoe het ook van hoppenbrouwers c het regiolect van de vakken afhangt in de echte meisjes dialect tot algemeen nederlands mui vakken zoals talen krijgen de meisjes wel derberg coutinho 1990 meer en ook langere beurten het hangt er tanners d je begrijpt me gewoon niet blijkbaar van af hoeveel de leerkracht van amsterdam prometheus 1991 de meisjes verwacht verwacht hij

zij min der van ze dan laat hij zij dat impliciet van alphen i spreekstijlen van vrouwen soms expliciet ook blijken hij zij doet dat en mannen in onze taal 59 1990 nr 1 overigens niet alleen met meisjes maar ook 16 17 met domme leerlingen of met leerlingen uit een lager sociaal milieu of met kinderen verbiest a het gewicht van de direc van migranten in de lessen natuurkunde trice amsterdam contact 1990 verwacht de leerkracht meer van de jon juni 1991 nummer 5 20e jaargang n